

CUDZINCI A UTEČENCI V BIBLIÍ

DEUTERONÓMIUM 10, 12–22

JÁN HENŽEL (tajomník Rady CB)

Český prezident Miloš Zeman skončil svoj vianočný príhovor v súvislosti s migračnou krízou týmito vetami: „Tahle země je naše. A tahle země není a ani nemůže být pro všechny.“

Otázka migrantov má silný emocionálny a politický náboj. Nikto z nás k nej nepristupuje s nezaujatou neutralitou. Ešte aj názvy ako cudzinci, utečenci, imigranti, emigranti, exulanti, vyhnanci a pod., ktoré používame, z nás robia ich priaznivcov alebo odporcov hneď ako otvoríme ústa.

Keďže je to tak, hneď na začiatku pripomínam, že som synom prisťahovalcov. Tí sa v snahe uniknúť nastupujúcemu komunizmu rozhodli v roku 1947 presťahovať z Maďarska do Československa. Komunizmus ich veľmi rýchlo dostihol aj tu, a preto sa niektorí naši príbuzní rozhodli ujsť do Kanady. Ja sám som vykonával základnú vojenskú službu v južných Čechách a počas zamestnania v SES Tlmače som často chodieval do Prahy na naše generálne riaditeľstvo. Napriek tomu som v Čechách od roku 1993 cudzincom.

Nejdem však rozprávať o svojich skúsenostiach a pocitoch v súvislosti s migračnou krízou, ktorá ovláda Európu a bude zásadným spôsobom ovplyvňovať náš život aj v tomto roku. Je to veľmi ťažká záležitosť

a nemôžeme ju vybaviť jednou úvahou. Chcel by som ju vlastne iba uviesť pohľadom na učenie Biblie o cudzincoch a utečencoch. Musíme pritom brať do úvahy príslušné zákony a prikázania Starej a Novej zmluvy, ale aj skúsenosti Božieho ľudu v biblických dejinách a výhľad Biblie na budúcnosť.

Nie je to ľahké, lebo humanitárny prístup k problému utečencov dostáva občas náter akejsi kresťanskej láskavosti s odvolávkou na príbeh o Milosrdnom Samaritánovi alebo Kázeň na Vrchu. My sa však pokúsime o biblickú teológiu cudzincov. Najprv si položíme otázku: Aký je postoj Biblie k prisťahovalcom a utečencom? A potom ďalšiu: Čo na túto tému hovorí evanjelium o Božom kráľovstve?

Aký je postoj Biblie k prisťahovalcom a cudzincom?

Musíme začať pri zložitej spleti starozmluvných textov, najmä pri biblických zákonoch, ktoré sa týkajú rôznych typov cudzincov v starovekom Izraeli. Izraelský národ potreboval zákony, aby vedel, ako zaobchádzať s takými ľuďmi. Izrael mal ústrednú rolu v starovekom Blízkom Východe. Pestoval politiku, ktorou zachovával svoju národnú identitu a celistvosť. Zároveň však žil v pohnutých časoch a barbarických spôsoboch starovekého sveta, kde bol neustále konfrontovaný prítomnosťou cudzincov vo svojej krajine.

Starozmluvný zákon teda rozlišoval medzi rodenými Izraelitmi a rôznymi typmi cudzincov. Kľúčovým slovom je hebrejský výraz *ger*, ktorý sa zvykne prekladať ako cudzinec alebo pútnik. Stará zmluva rozlišuje 2 typy cudzincov:

a) Prispôsobujúci sa cudzinci, ktorí sa rozhodli zapojiť sa do izraelskej kultúry a náboženstva. Grécka SZ ich nazýva *prozelyti*.

b) Nepriprôsobujúci sa cudzinci, ktorí sa síce usídlili v izraelskej spoločnosti, ale rozhodli sa zachovať si svoju nezávislú identitu.

Biblický zákon je až prekvapujúco štedrý a ústretový voči cudzincom v Izraeli. Uznáva, že takí ľudia sú bezmocní a často chudobní a núdzni. Týmto priznáva spravodlivé a pohostinné zaobchádzanie. Obe tieto skupiny cudzincov biblický zákon chránil pred zneužívaním, nespravodlivým zaobchádzaním a vykorisťovaním.

Cudzincom ponúkal rôzne úrovne sociálneho začlenenia v závislosti od ich ochoty prispôsobiť a začleniť sa. Napríklad títo prozelyti sa mohli zúčastňovať na hlavných izraelských sviatkoch vrátane paschy a dňa zmierenia. Mali rovnaký prístup do tzv. útočiskových miest a v poexilovom období mohli aj zdediť pôdu. S prispôsobujúcimi sa cudzincami bolo treba zaobchádzať v podstate rovnako ako s rodenými Izraelitmi, až na niekoľko výnimiek. Napríklad cudzincom nebolo zakázané jesť z mŕtvych zvierat. (Dt 14, 21) Ani prispôsobujúci sa cudzinci však neboli považovaní za *Izraelitov* v plnom zmysle, pravdepodobne preto, že ich predkovia neprežili spasiteľné udalosti paschy a exodu.

Motiváciou pre Izraelitov k takýmto pozitívnym a osvieteným zákonom bola spomienka na to, že predkovia Izraelitov boli otrokmi a cudzincami v Egypte. Preto Hospodin napr. v Exodus 22, 20 stanovuje: *Cudzinca nebudeš utláčať ani sužovať, veď aj vy ste boli cudzincami v Egypte*. V nasledujúcej kapitole je použité tzv. zlaté pravidlo, ktorým aj Ježiš zhrnul Zákon a Prorokov: „*Robte iným tak, ako chcete, aby oni robili vám.*“ Ex 23, 9: *Neutláčaj cudzinca. Dobre viete, čo v sebe cíti cudzinec, lebo sami ste boli cudzincami v Egypte*.

Dokonca aj charakter Boha je motiváciou pre Izraelitov. Deuteronomium 10, 17–19: *Veď Hospodin, váš Boh, je Boh bohov a Pán pánov, Boh veľký, mocný a hrozný, ktorý neberie ohľad na osobu a neprijíma úplatok, ale zástáva sirotu i vdovu, miluje cudzinca, dáva mu chlieb a odev. Preto milujte aj cudzinca, lebo aj vy ste boli cudzincami v Egypte*.

Najpozoruhodnejšie je, že v tej istej kapitole v Levitikus 19, kde čítame často citovaný citát *Miluj svojho bližného ako seba samého* (v. 18), je Izraelitom v 34. verši prikázané: *Cudzinec, ktorý sa zdržuje u vás, nech je pre vás ako domorodec. Miluj ho ako seba samého, lebo aj vy ste boli cudzincami v Egypte. Ja som Hospodin, váš Boh*. Dokonca sa zdá, že tento príkaz milovať cudzinca sa netýka iba prispôsobujúceho sa prisťahovalca.

Túto časť môžeme teda zhrnúť tým, že biblické zákony, ktoré sa týkajú cudzincov v izraelskej krajine, nabádajú k štedrému a pohostinnému prístupu k cudzincom v ich strede, dokonca bez nutnosti ich asimilácie. V prípade Izraelitov to bolo motivované ich osobnou skúsenosťou, keď boli sami cudzincami. Táto motivácia sa dá uplatniť aj širšie ako iba na Izrael, lebo vo svetle novozmluvného učenia sú všetci kresťania cudzinci a pútnici.

Biblické zákony,
ktoré sa týkajú
cudzincov
v izraelskej krajine,
nabádajú k štedrému
a pohostinnému prístupu
k cudzincom v ich strede,
dokonca bez nutnosti
ich asimilácie.

Biblia a utečenci

Popri prekvapujúcich biblických zákonoch o prívetivom zaobchádzaní s cudzincami všeobecne, nachádzame v izraelských dejinách aj konkrétne prípady azylantov či utečencov. To neboli presne takí utečenci, akých stretávame my dnes, ale aj tak dokazujú, aký hlboký súcit má Biblia s osu-

dom utečencov.

V roku 586 pred Kristom sa izraelský národ dostal do vyhnanstva v Babylone. To neboli len utečenci. Oni boli deportovaní, vyhnaní – čo je ešte horšie. Podľa Ž 137, 1 *Pri babylonských riekach, tam sme sedávali a plakávali, keď sme spomínali na Sion*. Veď Jeruzalem bol v ruinách a ich deti pozabíjané. Toto bolo predpovedané na viacerých miestach v Staréj zmluve. Žalostil nad tým Jeremiáš a písal Ezechiel a Daniel. Stará zmluva poskytuje veľa priestoru tejto katastrofálnej skúsenosti a budúce generácie Židov žili pod týmto mrakom. Podobne ako sa dnešní Židia strasia pri spomienke na holokaust. Ani teda veľmi nezveličujeme, ak charakterizujeme Starú zmluvu ako knihu o utečencoch.

Učenie a príklad Ježiša Krista

Keď prichádzame do Novej zmluvy, hľadáme odpoveď na otázku: „Čo by robil Ježiš?“ Predtým sa však musíme pozorne pozrieť, čo Ježiš **urobil**. A on urobil v zásade 2 veci:

a) Ježiš vstúpil do dejín s nebeským kráľovstvom, ktoré zahŕňalo ľudí, ktorých Izraeliti považovali za jeho najnepravdepodobnejších obyvateľov. Boli to

chudobní, ženy, deti, sociálne vylúčení (prostitútky, malomocní) a dokonca pohanskí hriešnici, ako sme my. Ježiš takto redefinoval Boží ľud. Tento dychvyrážajúci radikálny obrat zhrnul slovami: *Mnohí prví budú poslednými a poslední prvými.*

b) Druhé, čo Ježiš urobil, bolo to, že trval na tom, že tí, ktorí ho uznávajú za Krista, sa majú starať o chudobných a bezmocných.

Každé zo štyroch evanjelií zachytáva odlišnú charakteristiku Ježišovej morálnej vízie pre jeho ľud. U Matúša volá Ježiš po spravodlivosti, ktorá presahuje spravodlivosť farizejov a zákonníkov. U Marka nás vyzýva k hrdinskému učeníctvu. Ján sa sústreďuje na spoločný život vzájomnej lásky kresťanov.

Ale evanjelium podľa Lukáša je pre našu tému najaktuálnejšie. Ježiš tu svojím príkladom aj učením očakáva, že jeho nasledovníci sa budú starať o ponížených a odmietaných. Máriina pieseň hneď v 1. kapitole ospevuje Pána, ktorý *povýšil ponížených a hladných nasýtil.* Na rozdiel od návštevy mudrcov v dome u Matúša, prvými návštevníkmi narodeného Ježiša sú pastieri, ktorí ho našli v maštali. Kázanie Jána Krstiteľa nabádalo k zdieľaniu sa s núdznými. Príbeh colníka Zachea dokazuje, že poznanie Ježiša nevyhnutne vedie ku konaniu spravodlivosti a milosrdenosti.

Lukáš dokonca samotného Ježiša opisuje ako cudzinca na zemi, ktorý bol závislý od podpory iných. Tento Ježišov príklad sa stal podkladom pre pohostinnosť voči cudzincom. *Keď dávaš obed alebo večeru, nepozývaj svojich priateľov, bratov, príbuzných alebo bohatých susedov, aby sa nestalo, že ťa aj oni pozvú a mal by si odplatu. Keď robíš hostinu, pozvi chudobných, mrzákov, chromých a slepých! A budeš blahoslavený, lebo oni sa ti nemajú čím odplatiť, a tak dostaneš odplatu pri vzkriesení spravodlivých.* (Lk 14, 12-14) Samotné grécke slovo „pohostinnosť“ doslova znamená „láska k cudzincovi“. Aj Ježiš mal osobnú skúsenosť utečenca, keď musel utiecť s rodičmi do Egypta pred prenasledovaním Herodesa Veľkého. Ježiš očakáva, že jeho nasledovníci budú napodobňovať jeho hlboký záujem o núdznych, nech sú to ktokoľvek.

Všetko, čo som tu doteraz napísal, znie veľmi zbožne. Lenže láska voči utečencom nesie so sebou aj veľké riziká. Veľkorysé vyhlásenie Angely Merkelovej, že „u nás sú utečenci vítaní,“ spôsobilo obrovský prívál utečencov, ktorý už nevládajú ani bohatí a dobre organizovaní Nemci. Medzi státisícmi utečencov boli aj 2 teroristi, ktorí strieľali v novembri v Paríži. Nikto nevie, koľko je medzi nimi aj ďalších. Nie je tá kresťanská veľkorysosť príliš riskantná?

Áno, je! Pravá viera a kristovské učeníctvo je však vždy riskantné. Keď sa Ježiš sklonil a komunikoval so ženou Samaritánkou, tak jeho učeníci boli pohoršení.

Ježiš riskoval stratu svojej povesti v spoločnosti, ktorá bola posadnutá statusom, ctou a hanbou. Keď uzdravil slepého a chromého, tak riskoval, že ho zavalia núdzni ľudia – a občas sa mu to aj stávalo. Také riziká ho však neodradili – a nemali by odradiť ani nás.

Hovorí: *Nezabúdajte na pohostinnosť, lebo niektorí vďaka nej prijali ako hostí anjelov, hoci o tom nevedeli.* Áno, svojou pohostinnosťou môžeme niekedy prijať ako hostí teroristov, ale aj anjelov.

Ježišov príklad a učenie si od nás vyžaduje súcitnú reakciu na utečencov, cudzincov a odstrkovaných ľudí. Poznáme predsa srdce cudzinca, lebo aj každý jeden z nás bol stratený a odcudzený od Boha. Pre nás teda platí rovnaká logika ako pre staroveký Izrael. Voľakedy sme boli cudzincami pre Boha. Potom, keď nás prijal do svojej rodiny, stali sme sa cudzincami v inom zmysle. Sme cudzincami vo svete, v ktorom tu žijeme.

Záver

V etických otázkach nachádzajú dnes kresťania zhodu ťažšie ako v otázkach učenia. Sčasti je to dané naším rozdielnym sociálnym pozadím. Preto som hneď na začiatku porozprával svoju malú, ale osobnú skúsenosť v tejto oblasti. Ťažko sa dosahuje zhoda aj pre naše rozdielne politické preferencie – a tie sa budú v tomto predvolebnom období ešte zvyrazňovať.

Počúvajte a poslúchajte však celú „radu Písma Svätého“, ktoré bolo napísané pre nás. Bolo napísané pre nás, aby nás učilo nielen čomu máme veriť, ale aj ako máme žiť.

Kresťanské prijímanie cudzincov nie je naivná láskavosť. Odohráva sa s plným vedomím súvisiacich rizík. Kresťanský prístup k utečencom sa zakladá na Božej láske ku všetkým, dokonca (alebo zvlášť!) k vylučovaným a cudzincom. Na dôvažok Biblia zdôrazňuje nerozlučné spojenie medzi etikou a misiou. Zdôrazňuje to na mnohých miestach, ale napríklad aj v Genezis 18, 18-19, kde je požehnanie všetkých národov zeme skrze Abrahámu spojené s tým, že Abrahámovi *potomkovia budú dbať na Hospodinovu cestu a konať podľa spravodlivosti a práva.* To, ako žijeme, má obrovský vplyv na úspech/neúspech našej misie a evanjelizácie. Čo platilo pre Izrael vtedy, platí aj pre Cirkev dnes.

V súčasnej utečeneckej kríze majú kresťania skvelú príležitosť zatraktívniť evanjelium a znázorniť evanjelium. To evanjelium, ktorým sme získali nezaslúženú a štedrú priazeň od Boha. Kto iný by mal dokázať poskytnúť takéto štedré privítanie cudzincom ako my?! Pán Ježiš nám dal pred svojím odchodom poslanie ísť do celého sveta a robiť jeho učeníkmi všetky národy sveta. A predstavte si: Teraz prichádzajú tieto národy sem k nám! Aká skvelá príležitosť naplniť svoje kresťanské poslanie! ■

(Prednesené v zbere Cirkvi bratskej v Nitre)

V etických
otázkach
nachádzajú
dnes kresťania
zhodu
ťažšie ako
v otázkach
učenia.